

SALTEN
JORDSKIFTERETT

JUSTISDEPARTEMENTET	
16 FEB 2009	
SAKSNR.:	200801140
AVD/ONT/SEN:	LOV/E/KNR
DOKNR.	73

Justisdepartementet
Postboks 8005 Dep
0030 Oslo

Arkivnummer
008

Vår referanse
105/09 ln

Vår dato
13.02.2009

Høringsuttalelse til NOU 2007:13 Den nye sameretten fra jordskifterettene i Hålogaland jordskiftedøme

Denne høringsuttalelsen er en felles uttalelse fra jordskifterettene i Hålogaland jordskiftedøme, dvs. Helgeland jordskifterett, Salten jordskifterett, Lofoten og Vesterålen jordskifterett, Ofoten og Sør-Troms jordskifterett, Nord-Troms jordskifterett og Finnmark jordskifterett.

Jordskifterettene er av en eller annen grunn ikke høringsinstans til NOU 2007:13, men vi finner likevel grunn til å gi uttale siden dette i sterk grad berører jordskifterettene i Hålogaland.

Høringsuttalelsen konsentrerer seg om kapittel 12 og 13 i NOU 2007:13. Dette har størst interesse for jordskifterettene i Hålogaland. Spesielt hvordan det legges opp til å organisere den kartlegging og anerkjennelse av eksisterende rettigheter til grunn og naturressurser i de tradisjonelle samiske områdene fra og med Troms fylke og sørover.

Kapittel 12 bærer tydelig preg av at konklusjonen for hvordan kartleggingen bør gjennomføres er tatt på forhånd. Det er beklagelig at utsagn og argumenter som bygger opp under denne forhåndskonklusjonen er gitt stor vekt i utredningen.

Etter vår mening er det liten tvil om hvilken løsning som er den beste:

- En kartleggende kommisjon der ett av medlemmene har kompetanse tilsvarende jordskiftedommer, og der kommisjonen har ingeniører som har erfaring fra arbeide i jordskifteretten i sin stab. Kommisjonen sørger selv for kartfesting av sine tilrådninger.
- Dersom partene ikke aksepterer kommisjonens tilrådning kan partene bringe saken inn for den stedlige jordskifterett.

En kartleggende kommisjon tilført den særskilte kompetansen innen tingsrett og stedfesting som jordskiftedommere og jordskifteingeniører har, vil gi en mer betryggende behandling av sakene. Ved å pense sakene inn i det allerede eksisterende domstolssystemet unngår man etablering av enda en særdomstol, med de prinsipielle betenkeligheter og ekstra kostnader det fører med seg.

For å begrunne dette standpunktet vil vi gå forholdsvis grundig gjennom historien angående utredning av grenser og rettigheter i utmarka i Nordland og Troms.

Først vil vi påpekte at jordskiftedomstolen ble opprettet i 1859. Jordskiftedomstolen har siden den gang hatt som en av sine hovedoppgaver å klarlegge grenser og rettigheter i utmarka, også i Nordland og Troms. Først for å klarlegge hva eiendommene omfattet av areal og rettigheter, som en nødvendig del av en utskiftningsprosess. Etter hvert også som egne saker (grensegang og rettutgreiing). Det er altså snakk om 150 års erfaring og kompetanse innenfor kartlegging av rettigheter.

Etter at Høgfjellskommisjonen ble nedlagt i 1953 var det forutsatt at jordskifterettene i Nordland og Troms skulle behandle eiendoms- og rettighetsspørsmål i utmark og høgfjell i disse to fylkene.

Av saker som jordskifterettene behandlet etter 1953 kan nevnes Beiarn (Rt. 1959, s. 1059), Kjørrisdalen (Rt. 1967, s. 101), Melåhei (Rt. 1967, s. 313) og Tromsdalen.

For å få fortgang i arbeidet med å avklare statsgrensene og rettigheter på statsgrunn ble det i 1971 likevel opprettet et rådgivende utvalg – Utvalget for statseiendom i Nordland og Troms – etter mønster fra et tidligere utvalg for Trøndelag. Etter hvert ble utvalget avviklet og Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms etablert i 1985.

Argumentene som ble brukt mot utvalget og for etablering av utmarkskommisjonen var i hovedsak

- mange av tilråkningene til utvalget ble ikke godtatt, og man fikk i ettertid omfattende prosesser i domstolene
- behandlingen i de ulike jordskifterettene ga sprikende resultater, man ønsket en ensartet praksis
- manglende kompetanse i jordskifterettene til å behandle disse spørsmålene
- avklaring gjennom de vanlige domstolene (dvs. hovedsaklig jordskifterettene) tok for lang tid.

I og med at dette er meget relevante momenter relatert til anbefalingene i NOU 2007:13 vil vi bruke litt tid på å drøfte disse argumentene.

Det er korrekt at noen av tilråkningene til utvalget ikke ble godtatt av partene, og at man etterpå fikk runder i rettsapparatet. Men dette måtte man jo forvente når de første utredningene fra utvalget kom. Dersom utvalget hadde fortsatt sitt virke videre må man anta at både utvalget og partene hadde tilpasset seg rettspraksis, og at de fleste tilråkningene etter hvert ville blitt akseptert.

Når det gjelder uttalelser om sprikende resultater i jordskifteretten er dette for det første udokumenterte påstander, som ikke er etterprøvd. For det andre kan det hende at disse påståtte sprikende resultatene faktisk hadde grunnlag i forholdene på stedet. Alle som jobber med tingsrett vet at lokale oppfatninger og lokale bruksmåter kan ha stor betydning for hvordan man vurderer rettigheter og grenser. Forholdene i Hålogaland kan variere mye – det er langt fra Bindal til Kvæningen. Slikt sett hadde en behandling i jordskifterettene, som er godt kjent i sitt sogn, og som settes med nye meddommere fra området for hver sak, vært langt mer betryggende, enn den behandlingen Utmarkskommisjon foretok med to faste leddommere og juridiske dommere som i varierende grad hadde tilknytning og erfaring fra Nord-Norge. Det vises i denne forbindelse til artikkel av Reiten og Ravna i ”Areal og Eiendomsrett” s. 483-510, spesielt kapittel 4.4.

Det ble hevdet at jordskifterettene ikke hadde den faglige bakgrunn som skal til for å behandle så kompliserte rettsspørsmålene som fastsetting av grenser mellom privat og statlig grunn og rettigheter på statsgrunn. Dette er direkte feil. Slike saker er kjernen av jordskifterettens arbeidsområde. Sammenlignet med de saker jordskifterettene i Nord-Norge har hatt og har under behandling, er Utmarkskommisjonens saker ikke på noen måter spesielt kompliserte eller utfordrende.

Tidsbruken er et ressursproblem. Dersom sakene som Utmarkskommisjonen behandlet hadde blitt krevd for jordskifterettene, og jordskifterettene hadde blitt tilført tilsvarende ressurser, ville sakene etter all sannsynlighet blitt gjennomført raskere. En viktig årsak til det er at jordskifterettene har kart- og landmålerkompetanse tilgjengelig i retten. Ved behandling i jordskifteretten ville dermed påstander og avgjørelser blitt kartfestet på en langt bedre måte enn det Utmarkskommisjonen gjorde, og grenseavmerkingen ville blitt gjort under ledelse av retten direkte etter domsavsigelsen. Man ville altså fått en sammenhengende og effektiv arbeidsprosess med få muligheter for misforståelser. Slik det er nå får jordskifterettene tilsendt Utmarkskommisjonens mer eller mindre mangelfullt stedfestede dommer for avmerking av grensene, jordskifterettene må opprette og gjennomføre en egen sak på grenseavmerkingen, og må bruke atskillig tid og ressurser på å tolke hva kommisjonen har ment.

I ettertid er vår konklusjon at Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms ikke burde ha vært etablert. Man kunne fortsatt med utvalget, styrket med jordskiftekompetanse, eller eventuelt lagt ned utvalget og overlatt disse sakene til det vanlige domstolsapparatet, dvs. jordskifterettene.

I kapittel 12.7 i NOU 2007:13 er jordskifterettens rolle behandlet. Vi vil her spesielt kommentere kapittel 12.7.3 om jordskiftedommernes kompetanse og kap. 12.7.4 om skepsis til jordskifterettene.

Som tidligere nevnt er jordskifterettene i særdeleshet kompetent til å foreta kartlegging og anerkjennelse av rettigheter. I utgangspunktet skiller den kartlegging som nå skal gjøres i de tradisjonelle samiske områdene seg ikke mye fra annen kartlegging av rettigheter som jordskifterettene arbeider med til daglig. Det er snakk om å innhente opplysninger om gammel bruk fra dokumenter, parter og vitner,

sammenholde dette med eksisterende rettspraksis, og få påstander, oppfatninger og til sist avgjørelser stedfestet.

Etter en lovendring i 1996 fikk jordskifteretten utvidet sin hjemmel til å behandle saker der reindrifta er involvert. I kjølvannet av dette gjennomførte jordskiftedommerne i det aktuelle området kursing i reindrift, reindriftsrett og folkerett. Etter 1996 har så jordskifterettene behandlet en god del saker der reindrifta er part. Jordskiftedommeren i de samiske områdene har dermed opparbeidet seg bra kompetanse på også reindriftsrett og folkerett.

Det er ingen som har bedre kompetanse samlet sett til å løse disse sakene enn personellet i jordskifterettene. Det er kunnskapen og den lange erfaringen innenfor både tingsrett og stedfesting som gjør jordskifteretten unik.

Det organ som skal foreta kartlegging og anerkjennelse rettigheter i de tradisjonelle samiske områdene får antagelig en del tunge folkerettslige problemstillinger på bordet. Innefor dette fagfeltet kan det stilles spørsmål om jordskiftedommerne pr. i dag har god nok kompetanse. En måte å løse dette på vil være at jordskifteretten i disse spesielle sakene settes med for eksempel en jurist og tre meddommere i tillegg til jordskiftedommeren.

At det er skepsis til jordskifteretten i enkelte samiske miljøer er muligens reelt, men hva denne skepsisen egentlig bunner i er vi usikre på. Det kan virke som det er en del forutinntatte oppfatninger og feilinformasjon ute og går. Det vises bl.a. til det som er referert fra sametingsrepresentant Randi A. Skum. Foreldrene til Randi A. Skum er, som medeiere av en eiendom ved Lysvatnet på Senja, parter i en jordskiftesak vedrørende fiskeretten i vassdraget. Det var uenighet om hvem som hadde fiskerett i vassdraget. Jordskifteretten har derfor avsagt flere dommer vedrørende fiskeretten. Deretter har retten laget ordningsbestemmelser for fisket i vassdraget. Det er i bestemmelsene tatt forbehold om eventuelle rettigheter etter reindriftsloven eller rettigheter på særskilt grunnlag. Hvorfor denne saken skal være et problem i forhold til samiske rettigheter, eller ta fra "folket rettigheter", er en gåte for oss. Men det er klart at det lett kan utvikle seg skepsis til jordskifterettene i det samiske miljøet når fremtredende samiske ledere målbærer slike holdninger.

Det som er referert fra MMI-undersøkelsen fra 2002 om jordskifterettene er svært tendensiøst.

Det er nevnt at 45 % var enige i at jordskifteretten er offentlige myndigheters og landbruksmyndighetenes forlengede arm. Vi antar at dersom tilsvarende spørsmål hadde blitt stilt i forhold til tingretten, om tingretten er offentlige myndigheters og justismyndighetenes forlengede arm, så ville minst like mange vært enige i det. Lagdommerne får kunnskap om jordskifterettene stort sett bare gjennom ankesaker, altså noen få prosent av sakene jordskifterettene behandler. Denne gruppen får dermed et nokså skeivt bilde av hva jordskifterettene driver med.

Det som bør vektlegges fra MMI-undersøkelsen er hovedkonklusjonene. Over ¾ del av de spurte har et godt totalinntrykk av jordskifteretten. I følge direktør Erik Dalen i MMI er dette et oppsiktsvekkende godt resultat for et offentlig organ. Videre sier over 80 % av de spurte at de oppfatter jordskiftedommeren som interessert i saken, upartisk, engasjert og kunnskapsrik. Et annet resultat fra undersøkelsen man bør merke seg er at over 60 % av grunneierne som har vært involvert i en jordskiftesak syntes de kom godt ut av saken, bare 20 % mente de hadde kommet dårlig ut.

Over 80 % var fortsatt på vennlig talefot med de andre partene i saken.

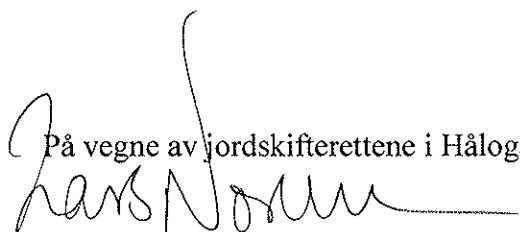
Dette kan kort og greit sammenfattes slik: Dersom en tillitsvekkende prosess, gode avgjørelser og et framtidig godt forhold mellom de involverte er viktig, er jordskifteretten å foretrekke.

Vårt syn på Samerettsutvalgets forslag i NOU 2007:13 kan oppsummeres slik:

- En kartleggende kommisjon står noe friere enn en domstol i forhold til sentrale domstolsprinsipper, bla. disposisjonsprinsippet. Kommisjonen kan selv innhente dokumenter og foreta utredninger uten at det gir grunnlag for store prinsipielle betenknings. Vi mener derfor opprettelsen av en kartleggende kommisjon, styrket med jordskiftekompetanse, vil være fornuftig.
- I jordskifterettene har man allerede en etablert særdomstol i området som er spesialisert på å behandle tvister om rettigheter i utmark. Det er derfor unødvendig å etablere en ny særdomstol.

Ut fra det som er drøftet ovenfor er altså vår tilrådning at det opprettes en kartleggende kommisjon som foreslått, men at ett av medlemmene i kommisjonen skal ha kompetanse tilsvarende jordskiftedommer, og at kommisjonen må ha jordskifteingeniører i staben. Dersom de berørte parter ikke aksepterer kommisjonens tilrådning kan partene bringe saken inn for den stedlige jordskifterett. Jordskifteretten kan i disse spesielle sakene eventuelt settes med en ekstra juridisk fagdommer og tre meddommere.

Vi ser for øvrig ingen grunn til at jordskifterettene skal ha noe ansvar for avmerking av tilrådninger fra kartleggingskommisjonen, eller avgjørelser fra en eventuell utmarksdomstol. Vi har påpekt at tilsvarende ordning for Utmarkskommisjonen for Nordland og Troms er svært lite rasjonell. Som nevnt bør kartleggingskommisjonen styrkes med jordskiftekompetanse, og kan da sørge for den nødvendige kartfesting av sine tilrådninger selv. Eventuelt kan dette overlates til private firma.

På vegne av jordskifterettene i Hålogaland

Lars Norum
Jordskifterettsleder
Salten jordskifterett